

GÜNTER GRASS

(nat. 1927)

Plechový bubínek

Slunný zátřívový den, mé třetí narozeminy. Jemné podlémi chvění skla, i smích Grětky Schefflerové zní tlumeně. Mamka u klavíru intonuje z Cikánského barona, Jan za ní a za stoličkou, dotýkáje se jejích ramen, jako by chtěl studovat noty. Matzerath v kuchyni chystáje už večeri. Babička Anna s Hedwigou Bronskou a Alexandrem Schefflerem obrácejí k zelinářii Grěffovi, protože Grěff vždycky zná nějaké historky, skautské historky, v jejichž průběhu se vždy osvědčujie věrnost a odvaha; k tomu stojací hodiny, jež nevynechají ani jednu čtvrthodinku toho jemně spředeného zátřívového odpolehne; a protože všichni byli zaměstnání stejně jako ty hodiny a protože od uherské země Cikánského barona přes Grěffovy skauty putující Vogésami vedla jedna linie podle Matzerathovy kuchyně, kde na pánvi prskaly kašubské lišky spolu s míchanými vejci a špekem, dál chodbou směrem ke krámu, uposlechl jsem, tiše poklepávaje na bubínek, tu výzvu k úniku, již jsem stál v krámě za pultem: daleko byl klavír, lišky i Vogésy a já zpozoroval, že padací dveře do sklepa jsou otevřené; Mátzerath, který byl dole pro konzervu s míchaným ovocem na dezert, zapomněl je patrně za sebou zavřít.

Přece jen však trvalo několik minut, než jsem pochopil, co ty padací dveře do našeho sklepního skladu po mně žádají. Prohůh, jistě ne sebevraždu! To by opravdu bylo příliš lehké. Zatímco to druhé bylo těžké, bolesmé, žádalo si obět a již tenkrát – jako vždy, když se na mně žádala nějaká obět – mi věhnao krůpěje potu na čelo. Především můj bubínek nesměl utrpět sebe-menší újmu, bylo nezbytno snést jej těch šestnáct sešpaných schodů dolů a uložit jej mezi moučné pytle, aby tak byla vysvětlena jeho neporušenost. Potom zase nahoru až na osmý schod, ne, o jeden níž, ostatně byl by na to stáčil i pátý. Avšak jistota a věrohodná újma se odtud nedaly zaručit. Znovu nahoru, příliš vysoko na desátý schod, až konečně z devátého schodu jsem se vrhl dolů, strhávaje s sebou regál plný lahvi malinového sirupu, rovnou po hlavě na cementovou podlahu našeho sklepního skladíště.

Ještě než se před mým vědomím stáhla záclona, pojištil jsem si úspěch svého experimentu: úmyslně strhnuté lahve malinové šťávy způsobily dostatečný rámus, aby přiálkal Matzeratha z kuchyně, mamku od klavíru, zbytek narozeminyové společnosti z Vogés od krámu k otevřeným padacím dveřím a schodům.

111

Než přišli, poddal jsem se ještě vůni rozteklého malinového sirupu, rovněž jsem zaznamenal, že krvácím na hlavě, a ještě jsem uvažoval – to už byli na schodech –, zda je to spíš Oskarova krev anebo maliny, co voní tak sladce a uspávavě, přitom jsem však byl blažený, že všechno klaplo a že bubínek dlk mé obezřelosti neutrpěl škody.

Myslím, že to byl Grěff, kdo mě vynesl nahoru. Teprve v obyvacím pokoji se Oskar vynořil z onoho mraku, který nejspíše z poloviny poznstával z malinového sirupu a druhou polovinou z jeho mladé krve. Lékař zde ještě nebyl, mamka křičela a tloukla Matzeratha, který se ji pokoušel uklidnit, bez ustání a nejen dlaní, též hřbetem ruky do obličjeje, nazývájie ho vrahem.

A tak se mi tedy podařilo: lékaři to stále znovu potvrzovali – že jediný, ne sice nevinný, ale přece jen dobře odměřený pád poskytl dospělým tak důležitý důvod nepokračujícího růstu – a navíc jako vlastně nechtěný přídavek jsem z nevinného dobráka Matzeratha učinil provinilého Matzeratha. On nechal padací dvířka otevřená, na něho uvalila mamka všechnu vinu a on měl příležitost léta vláčet tuto vinu, již mu mamka ne sice často, zato ale neúprosně předhazovala.

Mně vynesl ten pád čtyři neděle pobytu v nemocnici a poté, až na pozdější středecní návštěvy u dr. Hollarze, více méně pokoj od doktorů; již u příležitosti mého prvního bubnického dne se mi podařilo dát světu znamení, určeném rozsahu. Od té doby vypadala jeho verze takto: o svých třetích narozeninách zřítíl se náš malý Oskar ze schodů do sklepa, zůstal sice celý, jenom růst se mu už dál nechtělo.

A já začal bubnovat. Náš činžák měl čtyři patra. Z přízemí jsem se vždycky probubnovoval až nahoru k půdě a zase po schodech dolů. Z Labesovy uličky na náměstí Maxe Halba, odtud do Nového Skotska, do uličky Antona Möllera, Mariánské ulice, Kleinhammerova parku, k akciovému věmu trhu a zase zpátky do Labesovy uličky. Můj bubínek to snášel, dospěl už méně, chtěli mému bubínku skákat do řecí, mému plechu se chtěli stavět do cesty, mým paličkám chtěli nastavit nohu – avšak příroda o mne pečovala.

Schopnost vyubnovovat si na bubínku potřebnou distanci mezi sebou a dospělými vyjevila se kráice po pádu do sklepa, taktka v téže chvíli, kdy se rozezněl hlas, který dokázal v tak vysoké poloze s výdřží a chvěním zpívat, jehož zvuku uši uvadaly; neboť kdykoli mi bráli bubínek, rozkřičel jsem se, a když jsem křičel, pukaly drahocenné věci: byl jsem v stavu k puknutí rozcezpívat sklo; můj křik zabíjel květinové vázy; okenní tabulky strážel můj

112

zpěv na kolena a dával vládu průvannu; můj hlas jako cudný a tedy neúprosný diamant rozřezával vitríny a uvnitř vitrín, nepozbýváje přitom své nevinnosti, prohešoval se na harmonických, uslechle rostlých, milou rukou věnovaných, lehce zapraššených Hkérových sklenkách.

(...)

Usadil jsem se pod věcnický pul. Nalevo i napravo ode mne stáli široce rozkročení a, jak jsem věděl, s očima přimhouřenýma, sluncem osleplýma, nejmladší bubeníci Omladiny a ti starší z Hitlerjugend. A potom dav. Cítil jsem je skrze škvíry v tribunovém bednění. Stáli tu a dotýkali se navzájem lokty a nedělními šaty, dorazili pěšky nebo tramvají, zčásti navštevili ranní mši a nebyli tu uspokojeni, přišli, aby něco dopřáli své milé, zavěšené pod paži, chtějí být u toho, když se dělájí dějiny, i kdyby na to mělo padnout jedno dopoledne.

Ne, řekl si Oskar, nesmí se stát, aby tu cestu podnikli nadarmo. A přiložil oko k díře po suku, zaznamenal neklid ve směru od Hindenburgovy aleje. Přicházejí! Nad ním se rozezvucely rozkazy, vůdce hudebního oddílu zamával tamborskou holí, nadechli se k svým fanfárám, nasadili nátrubky a už dují do svých sidolově naleštěných plechů tou nejhoriš lancknechtskou manýrou, až to Oskara zaboljelo: „Ubohý esámame Brande,“ řekl si, „ubohý Hitlerův mládežník Quexi, nadarmo jste padli.“

Jako dotvrzení této posmrtné vzpomínky, věnované obětem hnutí, do tribunů vpadly masivní údery na telecí potahy bubnů. Uhlíčka vedoucí skrze dav k tribuně dávala už zdálky tuší blížící se uniformy a tu Oskar zvolal: „Tedy, můj národe, dávej pozor!“

Bubínek již ležel připraven. Božsky uvolněné ruce rozehrály palčičky a něžná zápěstí rozezněla plech umělecky vyřtěbeným, jásavým valčkovým rytmem, jemuž jsem – v myšlenkách ve Vídni a na Dunaji – propůjčoval stále naléhavější hlasitosti, až nahoře nade mnou první a pak druhý lancknechtický buben nalezl zalíbení v mém valčíku a rovněž ploché bubínky starších kluků více či méně šikovně přejaly mou předehru. Byli tu ovšem i neoblomní, bez kousku sluchu, kteří nadále pokračovali ve svém bum bum a bumbumbum, kdežto já měl přece na mysli třičtvrtěční takt, tolik oblibený mezi lidem. Jižij si Oskar zoufal, když tu fanfárníkům svítilo světylko, a přišly – ach Dunaji! – se rozpištěly tak do modra. Jenom vůdcové od fanfár a od hudby neuvěřili ve valčkového krále a vykřikovali své protivné rozkazy, jenže já je sesadil, teď to byla moje hudba. A lid mi byl za to vděčen. Výbuchy smíchu se ozývaly před tribunou, tu někteří již vpadli zpěvem, ach Dunaji, a přes celé prostranství, tak modře až k Hindenburgové aleji, tak modře až Steffenovu parku, tak modře se skokem vznášel můj rytmus zesílený ještě naplno zaplňajícím mikrofonem. A když vykoul dírku po suku ven, nezapomínaje ovšem přitom plně dále bubnovat, zjistil jsem, že se lidu zalíbilo v mém valčíku, že se rozjařeně pohupoval, že ho měl v nohou: devět

párů už se dalo do tance a ještě jeden pár, král valčík je zkopulíroval. Jenom Löbsackovi, jenž spolu s krajslajty a šturmbanfyrey, s Forsterem, Geissem a Rauschingem, s celým hnědým štábním ocasem vprostřed dam kypěl vztek, před nímž se už zůž zavírala uitička k tribuně – jen jemu kupodivu můj valčkový takt nesešel. Ten byl zvyklý dát se nést k tribuně jediné přímočarýma mašem. Tyhle lehkovázne zvuky ho teď připravily o víru v lid. Dírku po suku jsem sledoval jeho muka. (...)

Zbývá ještě říci, že Oskar nemohl opustit nitro tribuny ihned, neboť skupiny esá i eses ještě déle než hodinu dusaly holinkami po prknech, prothávaly pravoúhlé díry do hnědých a černých potahů, vypadalo to, jako by něco hledaly v samém nitru tribuny: nějakého socana pokud možno anebo nějaký diverzní oddíl komuny. Aniž bychom se chtěli pouštět do výčtu Oskarových fint a úhybných manévřů, konstatujeme stručně: nenašli Oskara, neboť byli na Oskara krátcí.

(Přeložil Vladimír Kafka)

Günter Grass vyslov [gint gras]
tambor dřive hubenka u pěchovy
sidol leštíci prostředek na kov
krajslajr krajský vedoucí
šturmbanfyer velitel jednotky SS

SOUKAL, Josef. *Čítanka pro IV. ročník gymnázií*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2004. ISBN 80-7235-270-9.